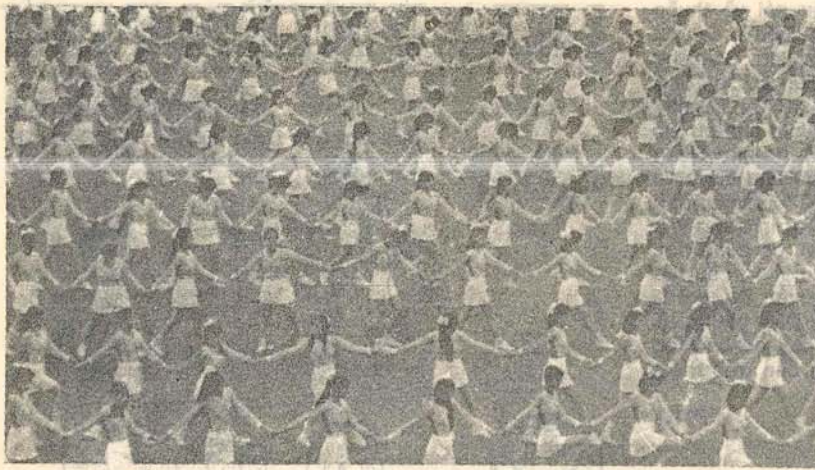

Ảnh: HÒA TẤN

CỘNG ĐỒNG HÓA GIÁO DỤC và GIÁO DỤC HÓA CỘNG ĐỒNG

TRẦN TRUNG PHỤNG

Mùa Xuân cũng là Mùa Phát Triển. Trên bình diện cộng đồng, không thể nói đến một sự phát triển đích thực và có ý nghĩa nếu cộng đồng ấy không thực sự chăm lo những vấn đề giáo dục. Giáo dục, ngoài ý nghĩa là một thiết chế bảo lưu và truyền bá những giá trị văn hóa, còn là một phương thức có khả năng tác động đến quá trình phát triển của cộng đồng một cách có hiệu quả nhất...

TỪ CỘNG ĐỒNG HÓA GIÁO DỤC...

Cộng đồng, xét theo nguyên nghĩa của nó, là một khái niệm dùng để chỉ những gì có tính chất chung nhất giữa các đơn vị cá thể, riêng biệt. Quá trình phát triển của lịch sử cũng là quá trình hình thành và phát triển của các cộng đồng, từ những cộng đồng ở bậc thấp cho đến những cộng đồng bậc cao. Có nhiều loại cộng đồng khác nhau cùng tồn tại trong một khu vực địa lý: cộng đồng lãnh thổ, cộng đồng văn hóa, cộng đồng nhân chủng, cộng đồng ngôn ngữ, cộng đồng xã hội... Sự hình thành ý thức quốc gia, ý thức dân tộc bao giờ cũng gắn liền với ý thức cộng đồng. Thiếu ý thức này, quốc gia và dân tộc không thể tồn tại như một cộng đồng có những bản sắc đặc trưng riêng biệt của mình.

Như vậy, cộng đồng hóa giáo dục, ngoài ý nghĩa tạo ra một thứ ý thức cộng đồng cho tất cả các thành viên sống trong đó, còn có một mục đích khác rất quan trọng là gắn chặt cộng đồng và giáo dục thành một khối thống nhất, làm cho những vấn đề mà cộng đồng cần phải giải quyết cũng là những vấn đề của giáo dục và ngược lại. Trong ý nghĩa đó, giáo dục, với tư cách là một thiết chế xã hội, sẽ là

một nhân tố quan trọng tham gia vào quá trình xây dựng và phát triển cộng đồng. Cộng đồng hóa giáo dục cũng có nhiệm vụ làm cho giáo dục trở thành một tài sản văn hóa - tinh thần chung của cả xã hội mà mọi người đều có quyền bình đẳng được thụ hưởng như nhau.

Tùy theo đặc trưng của từng quốc gia mà quá trình cộng đồng hóa giáo dục có những nội dung cụ thể khác nhau. Ở nước ta, quá trình này không tách rời với những việc làm cụ thể sau:

- Chữ hóa những người bị mù chữ hoặc tái mù chữ: Hiện nay, tỉ lệ mù chữ ở nước ta, nhất là ở nông thôn hoặc miền núi, còn khá cao. Theo quan điểm cộng đồng, chữ viết là một ký hiệu quan trọng vào bậc nhất trong việc tạo ra một hình thái ý thức cộng đồng mà nếu thiếu nó các thành viên sẽ gặp rất nhiều khó khăn trong việc hòa nhập vào chính môi trường cộng đồng của mình. Vì thế, xóa nạn mù chữ phải được xem là một biện pháp giáo dục cộng đồng có tính chất căn bản nhất.

- Phổ cập hóa giáo dục: nhằm tạo ra một mặt bằng giáo dục chung cho tất cả thành viên sống trong cộng đồng. Ở nước ta, vì hoàn cảnh kinh tế - xã hội còn nhiều khó khăn nên việc phổ cập hóa giáo dục gặp nhiều trở ngại rất lớn. Phải phân biệt phổ cập hóa giáo dục làm hai loại khác nhau: loại phổ cập cưỡng bách nhằm bắt buộc tất cả các công dân đến một độ tuổi nào đó phải hoàn thành một cấp hoặc một trình độ học vấn nhất định. Loại thứ hai là phổ cập tự nguyện, ở đây, vai trò của nhà nước rất quan trọng trong việc tạo ra tất cả các loại đòn bẩy kích thích nhằm nâng cao dân trí dưới nhiều hình thức khác nhau.

- Địa phương hóa giáo dục: Địa

phương hóa giáo dục ở đây chỉ có nghĩa là làm cho giáo dục gắn chặt hơn với những vấn đề của địa phương: xã hội, kinh tế, văn hóa, môi trường. Nhà trường ở đây không phải chỉ là nơi dạy và học thuần túy mà còn là một trung tâm văn hóa và sáng tạo của địa phương.

- Nhóm hóa giáo dục: Xã hội là một thực thể đa dạng với rất nhiều nhóm người, nhiều tập thể khác nhau về nguồn gốc, quyền lợi, sinh hoạt, giới tính, dân tộc... vì thế đòi hỏi phải có những cách thức và biện pháp giáo dục phù hợp (Thí dụ những người bị khuyết tật, những người thuộc vào các "nhóm đặc biệt"...)

... ĐẾN GIÁO DỤC HÓA CỘNG ĐỒNG

Giáo dục cộng đồng (éducation communautaire) là một khái niệm đã có từ lâu dùng để chỉ một đường lối giáo dục có tính thực tiễn, linh động, phù hợp với thực trạng xã hội ở từng nước và từng địa phương. Triết lý căn bản của nền giáo dục cộng đồng là "giáo dục bằng trường đời để sống ở đời" theo đó, học sinh vừa được cung cấp một số kiến thức thực tiễn để có thể ứng dụng ngay vào đời sống lại vừa được chuẩn bị các điều kiện cần thiết để thích nghi và biết sống trong xã hội tương lai. Đồng thời nền giáo dục cộng đồng cũng góp phần giải quyết luôn các vấn đề y tế, kinh tế, xã hội, văn hóa ở địa phương với những biện pháp có tính cấp thời hay lâu dài (như phổ biến những hiểu biết về phát triển cộng đồng hoặc dạy những kỹ thuật cần thiết để phát triển kinh tế...)

Như vậy, giáo dục cộng đồng có một tầm hoạt động rất rộng lớn, áp dụng cho mọi người trong xã hội. Với đặc tính này, đường lối giáo dục cộng đồng bao gồm luôn cả giáo dục trẻ em, giáo dục quần chúng, giáo dục người lớn, giáo dục phụ nữ, giáo dục người bị khuyết tật... Nhà trường, ngoài sự liên hệ mật thiết với gia đình, đời sống xã hội, còn có trách nhiệm tạo cho các cá nhân có đủ khả năng và điều kiện để tự phát triển và giáo dục theo những nhu cầu do xã hội đặt ra. Trong nền giáo dục này, bộ môn công dân giáo dục và đức dục được đặt lên vị trí hàng đầu vì đó là những môn học giúp cho học sinh ý thức được địa vị và giá trị nhân phẩm của họ trong một cộng đồng có tính chất dân tộc hoặc quốc tế. Tóm lại, giáo dục cộng đồng chính là một đường lối giáo dục thực tiễn, linh hoạt và vị nhân sinh.

Tất nhiên, thực hiện được đường lối giáo dục này không phải là một công việc dễ dàng. Nó đòi hỏi phải có sự nghiên cứu công phu và sự cố gắng tối đa của nhà chức trách đồng thời phải có sự giúp đỡ của các chuyên gia về phát triển cộng đồng cũng như của các nhà giáo dục, và nhất là sự hưởng ứng của dân chúng. Nếu thực hiện thành công đường lối giáo dục này, xã hội sẽ là một trường học khổng lồ trong đó giáo dục trở thành một động lực phát triển trực tiếp và quan trọng nhất của toàn thể xã hội. ♣